

Kræfti pillugu pilersaarut 2013-imut siunnersuut

(Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallannermullu Naalakkersuisoq Steen Lyngé)

Saqqummiussissut**Siullermeerneqarnera**

Kræfti inuiaqatigiinni nappaataavoq. Amerlanerpaartavut kræfteqartarput imaluunniit qanigisaat kræfteqarsimapput. Taamaammat kræfteqarluni qanoq oqimaattorsiornarsinnaatigisoq tamatta takorloorsinnaavarput. Naalakkersuisut maluginiarpaat, ilaqutariinnik kræftimik eqqugaasunik ikiuinissamut innuttaasut piumassuseqarluartut. Piffissami kingullermi ikiuiniaqatigiit peqatigiiffiat aaq-qissuussinerillu kræftimik nappaatilinnut taakkulu ilaqutaannut aningaasanik katersuiniartut pilersinneqarput. Naalakkersuisut suliaq taanna annertoq namminerlu kajumissutsimik ingerlanneqartoq nersualarpaat.

Kræfti tamanit oqallisaalluarpoq. Taamaammat pingaaruteqarpoq, suliassaarfik taanna annertoq oqimaatsorlu napparsimasunut ataasiakkaanut, ilaqutaasunut inuiaqatigiussutsinnullu iluaqutaasusamik oqallisigisariaqarparput aamma siunissami suliniutissat eqqarsaatigalugit ataatsimut aalajangiiffiginarlugu tunngavissiertariaqarparput.

Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 pillugu suliaqarneq 2009-mili aallartinneqarpoq, tassani Inatsisartut taamani Naalakkersuisuusut piumaffigaat kingusinnerpaamik 2013-imi kræfti pillugu pilersaarummi saqqumiussissasut. Naalakkersuisut aalajangerput suliamik taassuminnga ingerlatitseqqinniarlutik, tassa kræfti pillugu pilersaarut sullinneqarnermi toqqissimasuunissaq, peqqinnissaarfik innuttaasunik qitiutitsisoq aamma nappaatinik pitsaaliuinermik sulii qitiutitsisoq pillugit naalakkersuisooqatigiit anguniagassatut isumaqatigiissutaannut naapertuulluinnarmat. Taamaammat nuannaarutigaa Naalakkersuisut Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuutaat 2013 saqqummiussinnaagakku.

Kræfti pillugu pilersaarut annertuujuvoq piffissarlu ungasinnerusoq isigalugu kræfteqartut aniguil-luartaarnissaat aamma kræfteqalersartut ikilisinneqarnissaat eqqarsaatigalugit anguniagaalluni. Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 Nuna tamakkerlugu Peqqissutsimut Periusissiamut naleqqussagaavoq, tassungalu atatillugu pilersaarutit ilaattut ilanngunneqarluni.

Kræfti pillugu nassuaammi 2011-meersumi inassuteqaatit UPA 2011-mi Inatsisartunit oqaluuserineqartut siunnersuummi aallaavigineqarput. Siunnersuutip suliarineqarnerani pingaartinneqarpoq siunnersuutip tamanut sammitinneqarnissaa, ataqatigiinnissaa piffissamullu ungasinnerusumut atatinneqarnissaa. Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 kræftinut assigiinngitsunut tamanut sammitinneqarpoq. Imarivai pitsaaliuilluni suliniutissat siunnersuutit, suliniutit kræftimik misissuineri immikkuualuttunut tamanut pitsannngorsaataasinnaasut, kræftimik katsorsaaneq, piginnaannngorsaqqinneq anniaatinillu nipaallisaaneq. Taakkua saniatigut napparsimasoq pillugu suleqatigiinnermut pingaaruteqartumut tunngatillugu suliniutit aamma ilaatinneqarput.

Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut pilersaarutaavoq ukiut 13-it sinnerlugit ingerlanneqartussaq. Pilersaarut piffissanut pingasunut agguagaavoq, taakkunani suliniutissat assigiinngitsut suliarineqassapput. Piffissaliunneqartut tamarmik naaneranni nalilersuisoqartassaaq, tassa pisariaqartitsisoqartillugu ingerlaavartumik pilersaarut malitseqartittarniarlugu naleqqussartarniarlugulu.

Pilersaarut annertoorejussuuvoq, taamaammat suliniutigineqartussat siunnersuutigineqartut ilaanai saqqummiutissavakka:

Napparsimasumik taassumalu ilaqutaanik suleqateqarneq annertusarneqassaaq. Atuisunik peqataatitsineq napparsimasumik malittarinninnermut pitsaasumut pingaarutilittut ilaavoq. Misisuinerimi katsorsaanermilu suleqatigiilluarneq paasissutissiilluartarnerlu toqqissisimasuunissamut tatiginnissamullu tunngaviupput. Napparsimasumik malittarinninneq pitsaasoq aamma qulakkeerneqassaaq ataatsimoorussamik napparsimasunik nalunaarsuiffiup elektroniskiusup, napparsimasup nunami sumi inissisimanagera apeqqutaatinnagu napparsimasup inissisimanagera pillugu paasissutissanik nutartikkanik qulakkeerrinnittussap atuutsinneqalerneratigut.

Nakorsaatitortitsilluni kræftimik katsorsaanerup iluani periarfissaqarpoq kræftimik nappaatinik arlalinnik katsorsaanernik nunatsinnut nuussisinnanermut. Iviangitsigut, inalukkatigut puatsigullu kræfteqartunik katsorsaneq nunatsinnut nuutsereerparput. Taakkuninnga katsorsaanerit nunatsinnut nuunneqarnerat iluatsilluarpoq, Kalaallillu Nunaanni nakorsaatitortitsilluni kræftimik katsorsaanerit amerliartorlutik. Kræfti pillugu pilersaarut nassuiarneqarnera malillugu piviusunngortinneqassappat, napparsimasut amerlanerit Kalaallit Nunaanni nakorsaatitortinneqarlutik kræftimik katsorsarneqarnissamut neqeroorfigineqarsinnaangussapput. Tamanna napparsimasunut pilerinartuuvoq, soorlu tamanna ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut aamma tamanna peqqinnissaqarfimmut iluatsitsiffiulluassasoq.

Pilattaalluni kræftimik katsorsaanerup tunngatillugu annertuumik pilersaarutitigut siunertarinnerqarpoq maanna katsorsaanerup pisariaqartumik allannguuteqartinnissaa. Inassutigineqarpoq, pilattaalluni kræftimik katsorsaanerup annersaa ukiut arlallit ingerlaneranni nunanut allanut nuunneqassasoq imaluunniit kræfti pillugu immikkut ilisimasalittut angalasartut Kalaallit Nunaanni tamatuminnga isumaginnittalissasut. Tamanna arlalinnik pissuteqarpoq. Ukiut qulit tulliuuttut iluini pilattaasartutsinni kinguaariit nikittussaapput, taakkulu kingoraartissaat pilattaalluni kræftimik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalittut ilinniagaqartussaangillat. Ilutigalugu kræftertunik pilattaasarerit ima ikitsigipput, aalajangersimasumik amerlassusilinnik pilattaasarnissamik kræfteqartortatsinnut pitsaanerpaamik siulittuuteqarnissamut qulakkeerrinnissinnaasumik naammassinnissinnaanata.

Siusissukkut nappaammik suussusersiineq

Kræfteqartoqartoqarnera paasineqajaartillugu annikinnerusumik nakorsaatitoqartitsisoqartarpoq, taamalu kræftip toqussutaasinnaanera annikinnerulerluni. Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 aqqutigalugu kræftip ilisarnaataanik innuttaasut pitsaanerumik paasissutissinneqartassapput, aamma katsorsarneqarnissamut periarfissat pillugit ilisimasassat pitsaanerumut qulakkeerneqassapput, taamaalilluni kræftimik nappaatillit ajorunnaarnissaannut periarfissanik pitsaasunik innuttaasut tamarmik ilisimasaqalissangamik.

Misissuineq

Peqqinnissaqarfip ullummikut innuttaasut illissap paavatigut kræfteqarnerisut misissussallugit neqeroorfigisarpai. Pilersaarutip suliarineqarnerani iviangitsigut inalukkatigullu kræfteqarnermik innuttaasut misissorneqartarnissaannut periarfissanik nutaanik atuutsitsilertoqarsinnaanersoq misissueqqissaartoqarpoq. Innuttaasut taamatut misissorneqartarnissaasa pilersaarutip aallartinneranit atuutsinneqalissanngitsoq inassutigineqarpoq, tassa taamatut misissuinerneq aningaasartuuteqangaatsiarnissamut sanilliullugu tamakkiisumik iluaqutaanissaa annikitsuaraassammat. Taamaammat kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 aqqutigalugu inassutigineqarpoq, pilersaarummut piffissaliussap tulliani misissuisalernissaq nalilersorneqassasoq.

Iviangitsigut kræfteqaleratarsinnaanermut misissuisarneq annertusarneqassaaq. Ilisimavarput, arnat 25-35 %-ii angullugit gen immikkut ittoq (BRCA1) pigigaagamikku iviangimikkut imaluunniit mannissaqarfimmikkut kræfteqalersinnaasut. Arnat taakku misissorneqartarnerat nunatsinnut nuunneqassaaq annertusarneqarlunilu. Arnanut iviangimikkut kræfteqarsimasunut misissuini-

samik neqerooruteqartarneq aamma annertusarneqassaaq, tassa arnat taakku iviangimik aappaani kræfteqalernissamut ulorianartorsiortarmata.

Nunat tamat maleruagassiaat malillugit iviangitsigut kræfteqarnermik misissuineq. Ivingitsigut kræfteqalernissamik ulorianartorsiungaatsiartut pitsaanerusumik misissorneqartassappata Dronning Ingridip Napparsimmavissuani mammografi atorlugu misissuisoqarsinnaasariaqarpoq. Tassa arnat iviangimikkut tinuneqarsorineqartut nunat tamat maleruagqusaat malillugit pingasoriarluni misissorneqartarnissaat Kalaallit Nunaanni ingerlanneqarsinnaavoq, tassani pineqarput misissuineq, ultralyd aamma mammografi atorlugit misissuineq.

Kræfteqarnermik pasitsaassinermi ipiutaasat misissorneqarnerannik malitseqartitsisoqarsinnaavoq. Taamatut nappaammik suussusersiisalermermi sukkasuumik eqqortumillu nappaammik suussusersiisarneq isumannaannerulissaaq, iviangitsigullu kræfteqartunik pilattaasarnerup iluani neqeroorutitut nutaanut ataqatigiissitsisoqassaaq.

Kræftimik nappaatillit inuttut pisariaqartitaat annertuujullutillu assigiinnngissitaarput. Kræftimik pilersaarut aqutigalugu kræftimik nappaatillit inuuniarnikkut pisariaqartitaat aamma suliaraqarfiit akimorlugit piginnaanngorsaaqqiinerup annertusarneqarnissaa misissoqqissaarneqarniarput – tassa nappaatip suussusersinerani piginnaanngorsaaqqinneqarneq aallartinneqartarmat. Napparsimasut tamarmik piginnaanngorsaaqqinneqarnissamut pisariaqartitatik tamaasa pissarsiarissavaat, angerlartitaanerminnilu tamatumunnga pilersaarummik pissarsisinneqassallutik. Ullumikkulli Kalaallit Nunaanni piginnaanngorsaaqqinneqarnissamut pisariaqartitat naliliiffigineqarnissaannut pitsaasunik sakkusaqanngilagut.

Anniaatinik nipaallisaaneq

Kræftimik nappaatillit tamarmik ajorunnaarsinneqarsinnaanngillat, oqaatigineqarporlu anniaatinik nipaallisaanermik paaqqutarineqarnissamillu pisariaqartitsineq tamakkiisumik ilisimaneqanngitsoq. Taamaammatt Naalakkersuisut suliniutigivaat anniaatinik nipaallisaanerup iluani innuttaasut pisariaqartitaasa tamarmik qulaajaaffigineqarnissaat.

Pinaveersaartitsineq. Siusinnerusukkut isumaqartoqarpoq, kræfteqarnerit tamarmiusut affaat angullugit pinaveersaartineqarsinnaasut. Kræftip pinaveersaartinneqarnerani suliassaqarfiit pingaarnerit Inuuneritta II-mi qitiutinneqartut assigivaat, tassaasut pujortartarneq, nerisassat, timimik aalatitsisarneq aalakoornartorlu pillugit suliassaqarfiit. Kræftip pinaveersaartinneqarnera Inuuneritta II-p iluani maanna pilersaarutaasutullu suliniutaasunut ilaatinneqarpoq.

Aningaasaqarneq. Kræftimik katsorsaaneq pitsaasoq aningaasanik naleqarpoq. Maannakkutut ukiumut kræfteqalersartut amerleriartarnerinnaat eqqarsaatigalugit 2025-mi kræftimik katsorsaanermut 22 mio. kr.-t pallingajallugit akiliuteqartarnerulissaagut. Kræftimik katsorsaanerup pitsaanerulersinneqarnera aamma akeqarpoq. Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 suliatigut pitsaanerpaamik ilisimasalinnit nalilersuinermit aallaaveqarpoq. Pilersaarutip kingunissaatut naatsorsuutitut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut toqqaannartumik malitsitullu aningaasartuutissat ilaapput. Siusissukkut nappaammik suussusersiineq aamma pitsaanerusumik katsorsaaneq inuit ataasiakkaat kræftimik nappaateqareerlutik suliffeqarnermut uternissaannut periarfigissaartitsinerussapput, aamma piffissaq ungasinnerusoq isigalugu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut pitsaasumik kinguneqartitsinnaapput. AIS 15-ip suliarineqarnissaata tungaanut paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut aallaavigalugit inuiaqatigiinnut kinguneqaataasinnaasunik naatsorsuineq Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuutip nassataanik piffissami sivisunerusumi aningaasartuutissatut isertitassatullu naatsorsuutaasunik isiginnittoq suliarineqassaaq.

Taamatut oqaaseqarlunga neriutigaara Kræfti pillugu pilersaarummut Siunnersuut 2013 oqallisigilluarneqassasoq.